

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

САМОЙЛЕНКО АЛЛА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 339.9:331.556.4] (100+477) (043.3)

**ГЛОБАЛЬНА ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО РУХУ
ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі економіки та управління національним господарством Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, м. Дніпропетровськ.

Науковий керівник: доктор економічних наук, доцент
САРДАК Сергій Едуардович,
Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара,
професор кафедри економіки та управління
національним господарством

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
ПРИСЯЖНЮК Юрій Іванович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри міжнародних відносин і
дипломатичної служби

кандидат економічних наук, доцент
РОМАЩЕНКО Тарас Ігорович,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
доцент кафедри економічної теорії,
інноватики та міжнародної економіки

Захист дисертації відбудеться «__» квітня 2016 р. о «12.00» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.02 ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-Г, к. 601.

Автореферат розісланий «__» березня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук, професор

Л. Л. Антонюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Динамізація міжнародного руху товарів, послуг, інвестицій та інновацій приводить до значного зростання міжнародної мобільності людських ресурсів, яка на початку XXI ст. набула глобального характеру і вимірів. Глобальний масштаб міжнародного руху людських ресурсів стає визначальним рушієм соціально-економічного розвитку і цивілізаційного прогресу, неоднозначно впливаючи на економіку країн-донорів і країн-реципієнтів.

В умовах глобалізації загальносвітові тенденції швидкого розвитку постіндустріальної економіки, новітніх технологій, системи знань, інформаційно-комунікаційної та транспортної інфраструктури тісно пов'язані з використанням інтелектуальних і творчих можливостей людських ресурсів. Відповідно у науковій думці та практиці міжнародних економічних відносин спостерігається підвищення інтересу до дослідження проблематики інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів як важливого чинника формування корпоративного, регіонального та національного потенціалу.

Питання інноваційного розвитку та його інтелектуалізації досліджено у працях зарубіжних та вітчизняних вчених: Л. Антонюк, М. Артюхіна, Дж. Беккера, Д. Белла, С. Бондиревої, Е. Брукінга, П. Дж. Б'юкенена, В. Врублевського, В. Гейця, Дж. Гелбрейта, Л. Едвінсона, О. Другова, П. Друкера, Т. Заславської, І. Івахнюка, В. Іноземцева, І. Каленюк, В. Касаткіної, П. Кругмана, Д. Колесова, Д. Лук'яненка, М. Мелоуна, Н. Мешко, Р. Нельсона, М. Портера, А. Поручника, Л. Рибаківського, П. Ромера, О. Сазонець, Т. Сакайя, К.-Е. Свейбі, В. Семиноженка, С. Сіденко, Т. Стоун'єра, Т. Стюарта, А. Тоффлера, А. Філіпенка, К. Фрімена, Г. Хайнзона, І. Цапенко, О. Швиданенка, Т. Шульца та інших.

Теоретичні та практичні аспекти міжнародного руху людських ресурсів розглядали такі вітчизняні науковці як О. Білорус, О. Гаврилюк, А. Гайдуцький, О. Гарбера, О. Грішнова, Ю. Гурова, О. Кислицина, Е. Лібанова, О. Малиновська, С. Мосьондз, І. Ольшевська, О. Позняк, Ю. Присяжнюк, Т. Ромащенко, С. Сардак, Р. Стаканов, Я. Столярчук, І. Чамара та інші.

Проте сфера глобальної інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів зараз не має уніфікованого методологічного підґрунтя і потребує дослідження у категорійній, класифікаційній та статистичній площинах. Отже, комплексне дослідження умов, чинників та особливостей глобальної інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів є важливим як у практичному, так і теоретичному аспектах, що зумовило актуальність, науково-практичну значущість та структуру дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано у межах науково-дослідних тем: факультету міжнародної економіки Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара «Шляхи адаптації національної економіки до глобалізаційних викликів і забезпечення імперативу соціалізації» (номер державної реєстрації 0114U000194) – здійснено моделювання показників інтелектуалізації країн світу у сучасній світогосподарській системі; факультету економіки та менеджменту Національної

металургійної академії України «Методологія управління підприємствами різних організаційно-правових форм та форм власності» (номер державної реєстрації 0109U001146) – визначено інтелектуалізаційну складову міжнародного руху людських ресурсів в умовах глобалізаційного розвитку та обґрунтовано види інтелектуальної міграції та рух людських ресурсів на ринку праці України; Національного університету водного господарства та природокористування «Забезпечення сталого розвитку світової постіндустріальної економіки» (номер державної реєстрації 0114U00115) – розроблено напрями інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів в умовах глобалізації.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретичне узагальнення глобальної інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів та розробка науково-методичних основ ефективного регулювання у цій сфері.

Згідно із зазначеною метою та відповідно до логіки дослідження (рис. 1) поставлено і вирішено комплекс завдань:

- дослідити інтелектуалізацію економічного розвитку та її глобальні імперативи;
- визначити та охарактеризувати інтелектуальний компонент міжнародного руху людських ресурсів;
- обґрунтувати форми та критеріальні оцінки інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів;
- здійснити компаративний аналіз рівня інтелектуалізації національних економік;
- дослідити регулятивну інституалізацію міжнародного руху інтелектуальних ресурсів;
- побудувати модель процесу інтелектуалізації у глобальній економіці;
- оцінити рівень і диспропорції інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів в Україні;
- визначити економічні інструменти стимулювання розвитку інтелектуального ресурсу України;
- концептуалізувати державну економічну політику регулювання міжнародного руху людських ресурсів України у контексті глобальної інтелектуалізації.

Об'єктом дослідження є процеси міжнародного руху людських ресурсів.

Предметом дослідження постають умови, фактори та форми глобальної інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів.

Методи дослідження. У дисертаційному дослідженні для вирішення поставлених завдань використано загальнонаукові та спеціальні методи досліджень, такі як: історико-логічний, аналіз, синтез, системний підхід та абстрагування (для визначення теоретичних аспектів глобальної інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів – пп. 1.1, 1.2, 1.3); методи кількісного та якісного порівняння, аналогій та статистичні методи (для визначення: рівня інтелектуалізації національних економік світового господарства – п. 2.1, форм регулятивної інституалізації міжнародного руху інтелектуальних ресурсів – п. 2.2, ключових диспропорцій інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів в Україні –

п. 3.1); кластерний аналіз та метод групувань (при визначенні подібностей та відмінностей рівня інтелектуалізації національних економік країн – пп. 2.1, 2.3); регресійний аналіз та прогнозування (для визначення характеру і перспективи розвитку інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів України – п. 2.3); моделювання (під час розробки моделі інтегрального індексу інтелектуалізації національної економіки – п. 2.3); індукція, дедукція, метод уявного експерименту та обґрунтування (під час визначення головних економічних інструментів розвитку інтелектуального ресурсу – п. 3.2 та концептуалізації політики міжнародного руху людських ресурсів України у контексті глобальної інтелектуалізації – п. 3.3); метод теоретичного узагальнення (під час формулювання висновків до розділів та загальних висновків).

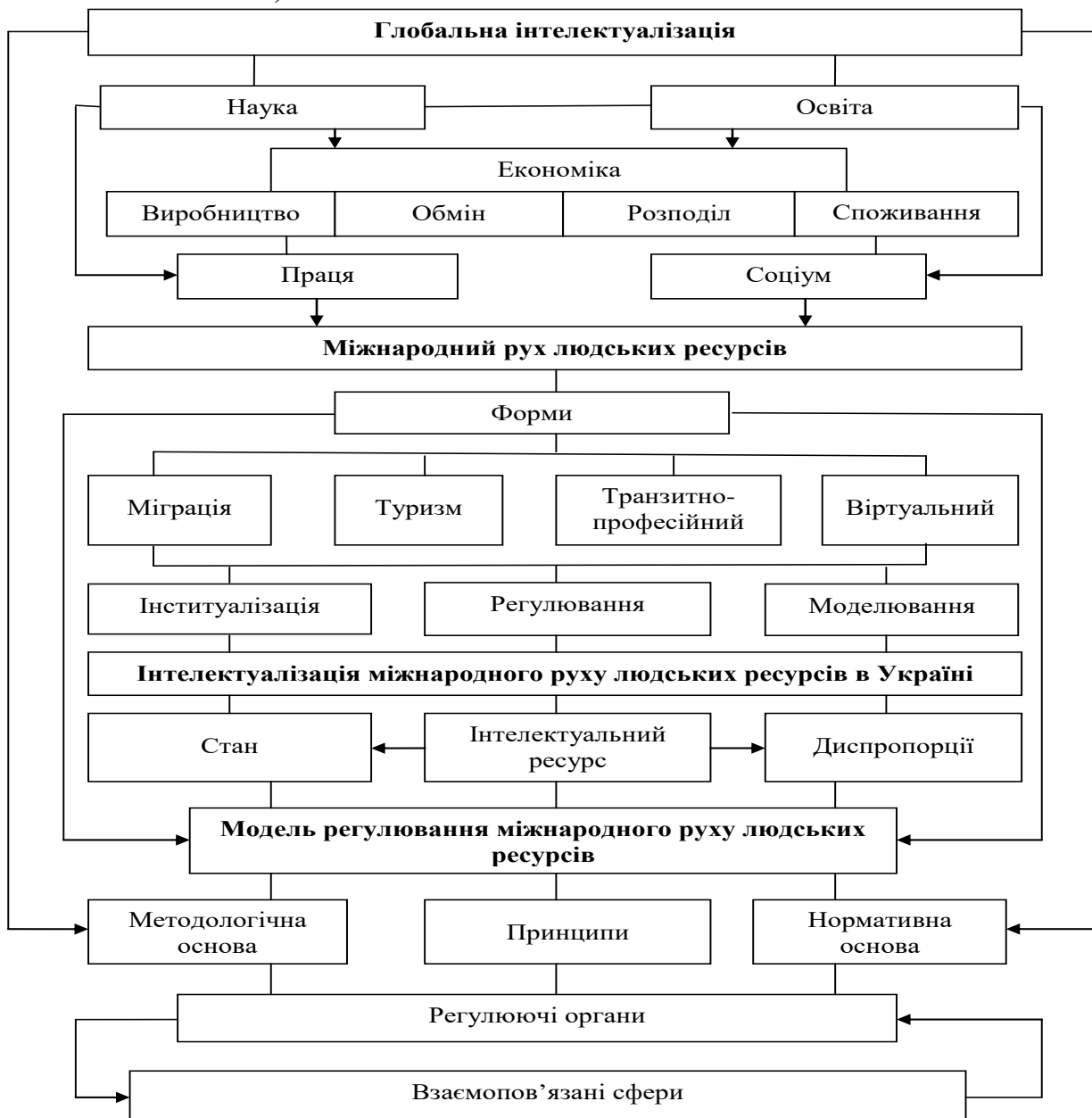

Рис. 1. Логіка дисертаційного дослідження

Інформаційну базу дисертації становлять звіти й аналітичні публікації міжнародних організацій (насамперед ООН, ПРООН, МОМ, МОП, ВТО, ВОІВ, ВООЗ, ЮНЕСКО, МВФ, Світового Банку, ОЕСР), законодавчі та нормативно-

правові акти України, дані державної служби статистики України, нормативно-правові акти й офіційні статистичні матеріали країн, закордонні та вітчизняні періодичні видання, публікації досліджень провідних вітчизняних та закордонних вчених, інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у концептуально-прикладному визначенні наукового завдання глобальної інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів України та національних економік як сучасного імперативу розвитку світового господарства. На захист виносяться особисті авторські напрацювання, які становлять наукову новизну в контексті розробки зазначеної тематики і визначаються такими положеннями:

вперше:

– визначено зміст інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів як процесу пріоритизації його знаннєвого компонента, зростання загальноосвітніх і професійних компетентностей та досягнень індивідів, що сприяє розвитку їх творчих можливостей, підвищенню продуктивності праці, економічного потенціалу і соціального статусу; ідентифіковано та охарактеризовано сфери глобальної інтелектуалізації – наука, освіта, економіка (виробництво, обмін, розподіл, споживання), праця, соціум, що дозволяє визначити імператив інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів як новий глобальний виклик для забезпечення конкурентоспроможності країн; оцінено науково-технічні потенціали національних економік, що дозволяє виокремити групи та кластери країн за рівнем інтелектуалізації. Виявлено, що в умовах політичної нестабільності та військових дій, економічних криз і зниження рівня життя населення, деструкцій у соціальній та культурній сферах, а також природних і техногенних катастроф, у мотиваційній складовій міжнародного руху людських ресурсів дискредитується фактор інтелектуалізації (зростає чисельність некваліфікованих трудових мігрантів, біженців, внутрішньо переміщених осіб, нелегальних мігрантів і туристів), а за умов сталого розвитку роль інтелектуальної складової стає визначальною (збільшується кількість інтелектуальних мігрантів, ділового та наукового туризму, зростає обсяг транскордонних комунікацій). Такі методологічні підходи та оціночні методики, з одного боку, дають можливість покраїнового позиціонування за ступенем розвитку інтелектуального капіталу, а з іншого – сприяють формуванню ефективних державних політик країн у глобальних умовах економічного розвитку;

удосконалено:

– класифікацію форм міжнародного руху людських ресурсів, коли разом з традиційними ознаками тривалості, відстані, статусу, мотивів, законності, соціального складу, наслідків тощо виокремлюється критерій їх фактичного територіального переміщення – реальний міжнародний рух (міграція, туризм, транзитно-професійний рух) та віртуальний міжнародний рух (дистанційна присутність та віддалена праця за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій), що дає можливість моніторингу, аналізу, регулювання та оптимізації міжнародного обміну на національних, регіональних та глобальних ринках праці, туризму, освітніх послуг;

– характеристику сучасних моделей (етнокультурної закритості та плюралістичної відкритості за Т. Файстом; ліберальної та протекціоністської за Де Рамом; закритої, базованої на культурі, виборі, співіснуванні та космополітизмі за В. Барберрою) і концепцій (активного регулювання, невтручання, орієнтації на перспективу) регулювання інтелектуальних міграційних потоків, а також локальних моделей регулювання туристичної діяльності (американської, європейської, азіатської, змішаної); це дає можливість концептуалізації державної економічної політики регулювання міжнародного руху людських ресурсів у руслі глобальної інтелектуалізації не тільки у сферах міграції і туризму, а також у сферах науки, освіти, міжнародної економічної діяльності та занятості;

– методику оцінки рівня інтелектуалізації регіонів України за показниками обсягу підготовки та чисельності науковців, кількості виконаних, опублікованих та упроваджених науково-дослідних робіт, поданих та отриманих охоронних документів, витрати на НДДКР, що дозволило здійснити кластеризацію та виокремити регіони-лідери за рівнем інтелектуалізації (м. Київ, Дніпропетровська та Харківська обл.) та регіони з низьким рівнем інтелектуалізації (Хмельницька, Чернівецька обл. та м. Севастополь) задля оптимізації державної економічної політики у сфері інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів;

дістало подальшого розвитку:

– визначення дієвих форм інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів, а саме для мігрантів – це освіта за кордоном, трудова діяльність за фахом, опанування нових професій, ділові комунікації, для туристів – участь у наукових та освітніх заходах, екскурсії, стажування, службові відрядження, для транзитерів – професійна діяльність, ділові комунікації, опанування нової техніки і технологій, для територіально-віддалених діючих осіб – участь у процесах високоінтелектуальної праці, самоосвіта, вебінари, онлайн-конференції, наукові публікації; це, з одного боку, сприятиме зростанню людського потенціалу, а з іншого – надасть можливість сформувати та визначити пріоритетні напрями інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів України в умовах глобалізації;

– концептуалізація державної економічної політики регулювання міжнародного руху людських ресурсів, яку пропонується здійснювати на принципах науковості, універсальності, недискримінаційності, соціальної справедливості, прозорості та міжнародної адаптованості з виокремленням форм міжнародного руху людських ресурсів, методологічних (наукові дослідження, моніторинг, концепція, стратегія) та нормативних (кодекси, закони, укази, постанови, накази, інструкції) основ з ідентифікацією регулюючих органів (міністерства, комітети, національні комісії, агенства, служби, фонди, інспекції) та взаємопов'язаних сфер (науково-освітня, інноваційна, інвестиційна, фіскальна, бюджетна, соціально-культурна, зовнішньоекономічна та демографічна політики);

– математичне моделювання процесу інтелектуалізації за рахунок визначення множини показників та виявлення взаємозв'язків між ними, що дало можливість характеристики рівня інтелектуалізації регіонів з подальшим прогнозуванням основних тенденцій їх розвитку; це сформувало засади науково-методологічної бази

регулювання міжнародного руху людських ресурсів України, оптимізації існуючих та розробки нових нормативно-правових документів, функціонування координаційної структури в органах державної влади, за допомогою застосування економічних інструментів розвитку: державний моніторинг процесів міжнародного руху, захист інтелектуальної власності, мотивування розвитку вітчизняних людських ресурсів, активізація міжнародного кооперування, сприяння інтелектуальній імміграції та рееміграції.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці теоретико-прикладних основ інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів, для їхнього задіяння міжнародними організаціями, державними структурами, науковими та освітніми установами, підприємницькими структурами та громадянами.

Основні рекомендації та розробки подані у дисертаційній роботі, упроваджено в практичну діяльність: управлінням зовнішньоекономічної діяльності Дніпропетровської обласної державної адміністрації при розробці регіональної та національної політики розвитку інтелектуального ресурсу в Україні в умовах глобалізації (довідка № 34-926/0/98-15 від 10.09.2015 р.); відділом стратегічного планування та міжнародної діяльності управління з питань стратегічного планування та інвестиційної політики Дніпропетровської обласної ради щодо концептуалізації міжнародної міграційної політики держави у контексті глобальної інтелектуалізації (довідка № 4/7-15 від 15.06.2015 р.); Дніпропетровською торгово-промисловою палатою при розробці та обговоренні пропозицій щодо формування державних та регіональних економічних програм, планів і проектів нормативно-правових актів (довідка № 2008/05-08А від 17.12.2015 р.); відділом освіти Нікопольської районної державної адміністрації під час підготовки та проведення інформаційних заходів у сфері міграції трудових ресурсів для навчальних закладів (довідка № 760 від 08.06.2015 р.); Дніпропетровським гуманітарним університетом у науковій роботі та навчальному процесі під час розробки навчальних планів та програм, а також при викладанні, проведенні практичних та семінарських занять з дисциплін: «Основи демографії», «Демографія», «Маркетинг туризму», «Менеджмент туризму», «Економіка міжнародного туризму» (№ 17-10/273 від 25.09.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі науково-методичні положення, висновки та рекомендації отримані автором особисто та відображають його власні погляди. З наукових праць, виданих у співавторстві, в дисертації використано тільки ті ідеї та розробки, що є результатом особистої роботи здобувача. Внесок автора у колективні праці конкретизовано у списку опублікованих праць.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та прикладні положення і висновки дисертаційного дослідження доповідалися на 11 міжнародних науково-практичних конференціях: III Міжнародна науково-практична конференція молодих учених та студентів «Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації» (Дніпропетровськ, 17–18 лютого 2012 р.); XVI Міжнародна науково-практична конференція «Фінанси України: глобальні та національні імперативи розвитку» (Дніпропетровськ, 2012 р.); Міжнародна науково-практична конференція

«Друга хвиля економічної кризи: проблеми та шляхи вирішення» (Київ, 27–28 липня 2012 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Стратегія подолання економічної кризи: сутність та практичне застосування» (Одеса, 24–25 серпня 2012 р.); XIV Міжнародна науково-практична конференція «Економічна теорія та практика: сучасні погляди та концепти» (Київ, 7–8 вересня 2012 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Економіка XXI століття: теорія і практика» (Київ, 14–15 вересня 2012 р.); XIII Міжнародна науково-практична конференція «Економіка та управління: проблеми науки та практика» (Львів, 28–29 вересня 2012 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми сталого розвитку економіки України в умовах інтеграційних процесів» (Ужгород, 5–6 грудня 2014 р.); VI Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми сучасної економіки» (Запоріжжя, 13–14 лютого 2015 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Стратегії економічного розвитку країн в умовах глобалізації» (Дніпропетровськ, 26–27 березня 2015 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток національної економіки: теорія та практика» (Івано-Франківськ, 3–4 квітня 2015 р.).

Публікації. Основні положення і наукові результати дослідження опубліковано дисертантом у 19 наукових працях загальним обсягом 6,1 д.а., з них: 2 – у колективній монографії, 4 – у наукових фахових виданнях, 2 – у наукових фахових виданнях України, зареєстрованих у міжнародних наукометричних базах та 11 – в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 172 сторінки основного тексту. Дисертація містить 42 таблиці на 22 сторінках, 27 рисунків на 13 сторінках і 5 додатків на 76 сторінках. Список використаних джерел налічує 230 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено зв'язок роботи з науковими темами, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та основні наукові положення, які виносяться на захист, висвітлено їх практичне значення, подано відомості про апробацію результатів.

У **розділі 1 «Теоретичні основи глобальної інтелектуалізації»** досліджено інтелектуалізацію економічного розвитку та її глобальні імперативи, визначено інтелектуальний компонент міжнародного руху людських ресурсів і обґрунтовано форми та критеріальну оцінку інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів.

При дослідженні теоретико-методологічних основ інтелектуалізації світогосподарського розвитку у сферах інтелектуалізації виробництва, праці, господарської діяльності, соціуму та економіки визначено імператив інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів як новий глобальний виклик для забезпечення конкурентоспроможності країн і формування людського потенціалу особистостей.

Встановлено, що у сучасній науковій літературі досліджуються дві форми міжнародного руху людських ресурсів – міграція і туризм. Але зміни кінця ХХ –

початку ХХІ ст. (виникнення нових товарів, послуг і технологій, формування нових професій і ринків, зростання світового ринку праці, поява принципово нових засобів інтернет-комунікацій та формування глобальної економіки) обумовлюють необхідність ідентифікації нових форм міжнародного руху людських ресурсів у економічній термінології та статистичному обліку.

Трансформація окремих традиційних форм маятникової міграції та професійно-ділового туризму, одночасно з розвитком транспорту й активізацією інтернаціоналізації виробництва, детермінує виокремлення такої форми міжнародного руху людських ресурсів, як міжнародний транзитно-професійний рух, до якого доцільно відносити переміщення працівників дипломатичних відомств і консульських служб, урядовців, які перебувають в інших країнах з офіційними візитами, і осіб, що їх супроводжують, льотчиків, космонавтів, військових, моряків, водіїв, охоронців, експертів міжнародних організацій та інші категорії осіб, які суто технічно перетинають кордони держав. Розвиток техніки, комп'ютерних технологій та засобів ділової комунікації за рахунок міжнародної спеціалізації та виробничого кооперування викликає необхідність виокремлення віртуальної форми міжнародного руху людських ресурсів, тобто осіб, які за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій здійснюють передавання інформації, знань та дистанційно віддалену працю між кордонами країн.

Автором визначено дієві форми інтелектуалізації для кожного суб'єкта міжнародного руху (табл. 1). З одного боку, це сприятиме зростанню людського потенціалу особистостей, підприємств, регіонів, країн і світу в цілому, а з іншого – дасть можливість сформуванню та визначити пріоритетні напрями інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів в умовах глобалізації.

Таблиця 1

Форми інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів*

№	Суб'єкти	Форми інтелектуалізації	Результат
1	Мігранти	Освіта за кордоном, трудова діяльність за фахом, опанування нових професій, ділові комунікації	Обмін знаннями, накопичення досвіду, збільшення заробітної плати, підвищення інтелектуального рівня, отримання цільового заробітку, створення бізнесу
2	Туристи	Участь у наукових, виробничих та освітніх заходах, екскурсії, стажування, службові відрядження	Країнознавство, підвищення рівня кваліфікації, отримання досвіду, культурне, духовне та інтелектуальне збагачення особистості
3	Транзитери	Професійна діяльність, ділові комунікації, опанування нової техніки і технологій	Підтримка та підвищення кваліфікації, набуття досвіду та нових знань, зростання доходів
4	Територіально віддалено діючі особи	Участь у процесах високоінтелектуальної праці, самоосвіта, вебінари, онлайн-конференції, наукові публікації	Продуктування нових знань, продуктів і технологій, підвищення інтелектуального рівня, зростання доходів

* Розроблено автором.

Враховуючи масштаби інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів (обсяг реальних та віртуальних переміщень) та наявність сформованих центрів інтелектуального тяжіння (насамперед, країни ЄС, США, Канада, Австралія, а також рух людських ресурсів у межах ТНК), констатується, що у ХХІ ст. процес

інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів набув глобального характеру, до нього залучаються усі міжнародні організації, уряди, ТНК і практично всі суб'єкти господарювання та переважна більшість населення.

У розділі 2 «Аналіз процесу інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів» здійснено компаративну оцінку процесу інтелектуалізації національних економік, досліджено регулятивну інституалізацію міжнародного руху інтелектуальних ресурсів та побудовано модель процесу інтелектуалізації.

На основі використання Індексу людського розвитку (The Human Development Index), розрахованого ПРООН, Глобального інноваційного індексу (The Global Innovation Index), складеного Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, Корнельським університетом та міжнародної бізнес-школою Insead, Індексу глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), наданого Всесвітнім економічним форумом та Індексу економіки знань (The Knowledge Economy Index), наданого Світовим Банком. Це дозволило виокремити п'ять кластерів країн: країни з дуже високим, високим, середнім, низьким та дуже низькими рівнем інтелектуалізації, що дає можливість визначення місця кожної країни у світовій спільноті за ступенем її інтелектуального капіталу і формування державних політик міжнародної взаємодії (табл. 2).

Таблиця 2

Кластеризація країн світового господарства за рівнем інтелектуалізації національної економіки у 2013 р.*

№ кластеру	Кластер	Кількість країн, що входять до кластера	Діапазон зміни індексу інтелектуалізації національної економіки
1	Дуже високий рівень інтелектуалізації національної економіки	23	0,762 – 0,970
2	Високий рівень інтелектуалізації національної економіки	34	0,552-0,761
3	Середній рівень інтелектуалізації національної економіки	80	0,304 – 0,551
4	Низький рівень інтелектуалізації національної економіки	21	0,301 – 0,303
5	Дуже низький рівень інтелектуалізації національної економіки	33	0 – 0,300

* Розроблено автором за даними ПРООН, ВОІВ, Всесвітнього економічного форуму, Світового Банку.

Дослідивши рівень інтелектуалізації у глобальній економіці, доходимо висновку, що країни першого кластера демонструють домінуючий інтелектуальний потенціал національних економік, який забезпечується за рахунок якісного задіяння інноваційної компоненти у сферах людського розвитку, конкурентоспроможності та регуляторних вимог до міжнародного руху. Країни другого кластера відзначаються високим рівнем економіки знань, інновацій та конкурентоспроможності, але за основними показниками значно відстають від країн першого кластера. Країни третього кластера демонструють стан інтелектуального потенціалу, характерний для більшості держав світового господарства, а саме – відставання у розвитку інновацій. Країни четвертого кластера вирізняються низьким показником інтелектуального потенціалу, насамперед через відставання розвитку нових технологій, інформаційної

та телекомунікаційної інфраструктури, а також низьким рівнем освіченості населення. Країни п'ятого кластера характеризуються найнижчими показниками інтелектуалізації за усіма параметрами та потребують активного сприяння з боку урядів держав і стимулювання економіки за допомогою існуючих та нових знань, залучення інновацій та нових технологій до вирішення місцевих потреб і створення нових технологічних рішень.

У дисертації обґрунтовано, що для визначення рівня інтелектуалізації регіонів та господарської структури окремої держави необхідно досліджувати офіційні достовірні статистичні показники інтелектуалізації національної економіки у сферах виробничої, освітньої, наукової та науково-технічної діяльності. Для визначення рівня інтелектуалізації регіонів України було використано двадцять п'ять первинних показників: обсяг випуску аспірантів та докторантів, кандидатів та докторів наук, кількість працівників наукових організацій та організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи, кількість виконавців наукових та науково-технічних робіт з науковими ступенями, витрати на виконання наукових та науково-технічних робіт та внутрішні поточні витрати на наукові та науково-технічні роботи наукових організацій, обсяг наукових та науково-технічних робіт наукових організацій, кількість виконаних та впроваджених наукових та науково-технічних робіт, обсяг друкованих праць, кількість поданих та отриманих охоронних документів у Державній службі інтелектуальної власності України, обсяг поданих та отриманих документів у патентних відомствах іноземних держав, а також розподіл заявок на винаходи і корисні моделі та розподіл патентів на винаходи і корисні моделі, розподіл загального обсягу фінансування інноваційної діяльності.

Автором здійснено математичне моделювання процесу інтелектуалізації за рахунок визначення множини показників та виявлення взаємозв'язків між ними, що дозволило виокремити чотири кластери регіонів України за рівнем інтелектуалізації, для яких були визначені рівняння множинної регресії. Це дало можливість здійснити характеристику рівня інтелектуалізації регіонів України з подальшим прогнозуванням основних тенденцій їх розвитку (табл. 3).

Для визначення рівня інтелектуалізації економіки України за видами економічної діяльності, було застосовано три доступні показники: фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт; обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами наукових організацій; внутрішні поточні витрати на наукові та науково-технічні роботи. Аналіз стану інтелектуалізації видів економічної діяльності України у 2013 р. за трьома вищенаведеними показниками засвідчує, що найбільш інтелектуалізованими були професійна, наукова та технічна діяльність (81,89 %), переробна промисловість (10,54 %) та освіта (6,16 %). Набагато меншу частину займають сільське господарство (0,17 %), транспорт (0,11 %), охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (0,10 %), державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування (0,01 %), мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (0,84 %), будівництво (0,01 %) та інші види діяльності (0,17 %).

Кластеризація регіонів України за рівнем інтелектуалізації у 2014 р.*

№	Характеристика кластера	Математична модель	Коефіцієнт детермінації	Регіони України та рівень їх інтелектуалізації
1	Лідерство в інноваціях	$Y=0,1+0,23X_{15}+0,12X_7+0,151X_{13}+0,16X_{23}+0,43X_{25}$	$R^2=0,899$	м. Київ (0,743), Дніпропетровська (0,633), Харківська (0,578), Донецька (0,503)
2	Активне використання сучасних технологій і продукування нових знань	$Y=0,27+0,145X_{15}+0,23X_7+0,31X_{13}+0,54X_{23}+0,3X_{25}$	$R^2=0,994$	Львівська (0,501), Одеська (0,492), Запорізька (0,411), Луганська (0,402), Вінницька (0,399), АР Крим (0,385), Миколаївська (0,331), Івано-Франківська (0,349)
3	Адаптаційне застосування сучасних технологій	$Y=0,08+0,235X_{15}+0,14X_7+0,221X_{13}+0,36X_{23}+0,213X_{25}$	$R^2=0,733$	Київська (0,330), Закарпатська (0,315), Херсонська (0,313), Житомирська (0,306), Полтавська (0,305)
4	Пасивне використання сучасних технологій	$Y=0,1+0,03X_{15}+0,117X_7+0,301X_{13}+0,02X_{23}+0,573X_{25}$	$R^2=0,994$	Черкаська (0,297), Сумська (0,293), Чернігівська (0,268), Рівненська (0,265), Тернопільська (0,263), Кіровоградська (0,261), Волинська (0,241), Хмельницька (0,234), Чернівецька (0,217), м. Севастополь (0,216),

* Розроблено автором за даними Державної служби статистики України.

Примітка. X_7 – кількість виконавців наукових та науково-технічних робіт за науковими ступенями; X_{13} – кількість виконаних наукових та науково-технічних робіт; X_{15} – кількість друкованих праць; X_{23} – розподіл заявок на корисні моделі; X_{25} – витрати на виконання наукових та науково-технічних робіт.

Дисертантом доведено, що в Україні провідним завданням державної політики є збалансування рівня інтелектуалізації регіонів, з урахуванням їх наявного природо-ресурсного потенціалу, соціально-економічного стану, історично сформованої спеціалізації та обов'язкового врахування фактору міжнародного руху людських ресурсів. В умовах глобалізації міжнародний рух інтелектуальних ресурсів потребує регулятивної інституалізації у напрямках: зростання ваги інтелектуальних іммігрантів із регіонів з більш високими показниками інтелектуалізації; поширення пізнавального, професійно-ділового, наукового, етнічного туризму в загальному обсязі міжнародних переміщень; збільшення нових знань, досвіду та підвищення кваліфікації транзитерів; збільшення обсягу наукових розробок, винаходів, публікацій, патентів громадян України.

У розділі 3 «Український вимір глобальної інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів» автором оцінено стан і структурні пропорції інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів України, визначено економічні інструменти розвитку інтелектуального ресурсу України, концептуалізовано державну економічну політику регулювання міжнародного руху людських ресурсів України у контексті глобальної інтелектуалізації.

Визначено, що за рівнем інтелектуалізації національної економіки Україна перебуває у третьому кластері і протягом усіх років незалежності гостро відчуває усі глобальні виклики та загрози, пов'язані з наявними деструкціями у процесах міжнародного руху людських ресурсів, які, починаючи з 2014 р., стали

загострюватися й набувати нової логіки трансформації в умовах внутрішньодержавної політичної та соціально-економічної кризи, посиленої зовнішньодержавним конфліктом з Російською Федерацією.

У роботі доведено, що у сфері міжнародних міграційних переміщень ключовою диспропорцією постає стійка перманентна еміграція українців переважно до країн першого (США, Ізраїль, Німеччина), другого (Польща, Чеська Республіка) та третього (Російська Федерація) кластерів. Міграційний приріст почав відбуватися в Україні з 2005 р. за рахунок зростання імміграційних потоків з країн третього кластера (Російська Федерація, Молдова, Білорусь, Грузія, Туркменістан, Узбекистан), а також країн Африки та Азії з четвертого та п'ятого кластерів. Анексія АР Крим, військові конфлікти на територіях Донецької та Луганської областей призвели до загибелі, маргіналізації та відмови від громадянства, вимушеного переміщення та добровільної міграції у 2014 – 2015 рр. близько 2,7 млн. громадян України. Разом з цим небезпечною є тенденція зростання чисельності інтелектуальних емігрантів – вчених та студентів, це загрожує збереженню національного людського потенціалу.

Автором проаналізовано, що лише за період з 2000 до 2014 рр. з України на постійне місце проживання за кордон виїхало 1 081 науковців, серед яких 921 кандидат наук і 160 докторів наук. Протягом останніх років суттєво збільшилася чисельність українських студентів, які виїжджають на навчання за кордон. Кількість українців в іноземних університетах станом на 2013–2014 навчальний рік становила 47,7 тис. осіб (Польща, Німеччина, Російська Федерація, Канада, Чехія, Італія, США, Іспанія, Франція, Австралія, Великобританія). У той час в Україні навчалось 49,6 тис. студентів з інших країн (Туркменістан, Китай, Російська Федерація, Індія, Йорданія, Туреччина, Марокко, Сирійська Арабська Республіка, Іран та Молдова).

Акцентовано увагу на тому, що позитивна динаміка основних показників міжнародних туристичних переміщень останнього десятиріччя докорінно змінилася у 2014 р. і порівняно з 2013 р.: загальна кількість громадян України, які виїжджали за кордон зменшилася на 2,6 %, чисельність іноземних громадян, які відвідали Україну, майже удвічі стала меншою, обсяг іноземних туристів скоротився у 13,6 разів, чисельність туристів – громадян України, які виїжджали за кордон скоротилася на 17,2 %.

Зазначено, що у сфері міжнародного транзитно-професійного руху також спостерігається низка проблем: щорічне скорочення обсягу цієї форми міжнародного руху в загальній чисельності виїздів громадян України за кордон – порівняно з 2010 р. у 2014 р. обсяг службових поїздок скоротився з 4,88% до 0,75%, чисельність обслуговуючого персоналу зменшилася з 3,16% до 0,88%.

Встановлено, що віртуальний міжнародний рух, який передбачає дистанційну присутність та віддалену працю за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, переважно реалізується у тіншовому сегменті світового ринку праці та при наданні аутсорсингових послуг, що призводить до втрати Україною податкових та інвестиційних надходжень, інтелектуальних розробок і нових технологій (насамперед, ІТ-індустрія, НДДКР, ЗМІ, коли працюючи на своїх робочих місцях українські фахівці фактично виконують дослідження для зарубіжних замовників).

Дисертантом запропоновано головні економічні інструменти розвитку інтелектуального ресурсу в Україні, ними мають стати: державний моніторинг процесів міжнародного руху, захист інтелектуальної власності, мотивування розвитку вітчизняних людських ресурсів, активізація міжнародного кооперування, сприяння інтелектуальній імміграції та рееміграції.

Ідентифікація сучасних проблем та майбутніх викликів глобальної інтелектуалізації у національній економіці України дала можливість концептуалізації державної економічної політики регулювання міжнародного руху людських ресурсів (рис. 3).

Рис. 3. Регулювання міжнародного руху людських ресурсів України*

* Розроблено автором.

Обґрунтовано, що державна економічна політика регулювання міжнародного руху людських ресурсів має бути спрямованою на реалізацію практичних заходів за такими напрямками: розробка науково-методологічної бази державного регулювання міжнародного руху людських ресурсів, оптимізація існуючих та розробка нових нормативно-правових документів та концептуальних засад, створення структури в системі органів державної влади, спрямованої на координацію та регулювання міжнародного руху людських ресурсів України.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання щодо дослідження глобальної інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів та розроблення науково-методичних засад його ефективного регулювання. Загальні висновки, одержані в результаті дослідження, полягають у такому:

1. Серед глобальних імперативів сучасності у постіндустріальній економіці знань визначальним стає інтелектуалізація як процес генерації, накопичення і ефективного використання інтелектуального капіталу у всіх сферах людської

життєдіяльності. Основою розвитку цього процесу виступає формування інтелектуального потенціалу на мікро-, макро-, мезо-, мегарівнях у руслі науково-технологічного та соціального процесу, орієнтованого на постійні інновації.

2. У XXI ст. міжнародний рух людських ресурсів почав набувати глобального характеру, до нього залучається щорічно близько півтора мільярда осіб з усіх країн, що обумовлює його структурну трансформацію і викликає необхідність виокремлення й подальшого дослідження нових форм – територіальної (транзитно-професійні переміщення) та віртуальної (дистанційно-віддаленого використання людських ресурсів і результатів їхньої праці), які є органічним компонентом глобальної інтелектуалізації. Врахування наявності нових форм міжнародного руху людських ресурсів у глобальному суспільстві дасть можливість у майбутньому координувати світогосподарський розвиток в умовах інформатизації і зростання «інтелектуальних» галузей економіки, демографічних змін, лібералізації та екологізації середовища життєдіяльності людства.

3. Визначення форм інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів засвідчило певну проблематику щодо наявності позитивних і негативних наслідків для світу, країн-експортерів, країн-імпортерів та людських ресурсів, які є ключовим чинником розвитку нового глобального середовища. У свою чергу це сприяє позитивній динаміці процесів народжуваності, сімейного складу, внутрішньої й зовнішньої міграції. Постає необхідність розробки глобальних та національних управлінсько-регуляторних заходів для усіх суб'єктів міжнародних економічних відносин.

4. Компаративна оцінка рівня інтелектуалізації національних економік дала можливість ідентифікації п'яти груп країн за станом їх науково-технічного потенціалу (насамперед, освіченість, здоров'я, добробут, інноваційність, конкурентоспроможність), що, з одного боку, суттєво позначається на мотивах і напрямках реального та віртуального міжнародного руху, а з іншого – викликає глобальні економічні, демографічні, соціально-культурні загрози. Це детермінує необхідність розробки персоніфікованих заходів економічного регулювання міжнародного руху людських ресурсів за групами країн світу.

5. При дослідженні рівня інтелектуалізації України визначено суттєві відмінності за регіональною та господарською структурою національної економіки, за показниками наукової та практичної діяльності, складу виконавців наукових та науково-технічних робіт, обсягом фінансування та результатами. Відповідно, доведено, що оптимізація національної економіки потребує збалансування рівня інтелектуалізації регіонів з урахуванням наявного в них природо-ресурсного потенціалу, соціально-економічного стану, історично сформованої спеціалізації та обов'язкового врахування фактора міжнародного руху людських ресурсів.

6. Український вимір інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів засвідчив низку ключових диспропорцій: перманентна втрата трудових ресурсів працездатного віку, скорочення іноземних туристів із розвинутих країн, скорочення обсягу службових поїздок і чисельності обслуговуючого персоналу, недоотримання фінансових ресурсів внаслідок експорту інтелектуальної праці та інтелектуальної власності. Для забезпечення розвитку інтелектуалізації міжнародного руху України

доцільною є концептуалізація державної економічної політики регулювання міжнародного руху людських ресурсів, яка має бути спрямована на реалізацію практичних заходів за такими напрямками: розробка науково-методологічної бази державного регулювання міжнародного руху людських ресурсів, оптимізація існуючих та розробка нових нормативно-правових документів та концептуальних засад, створення структури в системі органів державної влади, спрямованої на координацію та регулювання міжнародного руху людських ресурсів України.

7. Стратегічним напрямом розвитку інтелектуального ресурсу України має стати оптимізація державного регулювання міжнародного руху людських ресурсів за усіма його формами. Головними економічними інструментами розвитку інтелектуального ресурсу в Україні мають бути: державний моніторинг процесів міжнародного руху, захист інтелектуальної власності, мотивування розвитку вітчизняних людських ресурсів, активізація міжнародної кооперації, сприяння інтелектуальній імміграції та рееміграції.

8. Оптимізація державної економічної політики регулювання міжнародного руху людських ресурсів потребує удосконалення за усіма структурними елементами: принципи (науковості, універсальності, недискримінаційності, соціальної справедливості, прозорості та міжнародної адаптованості), форми міжнародного руху людських ресурсів (міграція, туризм, транзитно-професійний рух, віртуальний міжнародний рух), науково-методологічна основа регулювання (наукові дослідження, моніторинг, концепція, стратегія), нормативна основа регулювання (кодекси, закони, укази, постанови, накази, інструкції), регулюючі органи (міністерства, національні комісії, служби, комітети, агентства, фонди, інспекції), сфери (зовнішньоекономічна, демографічна, науково-освітня, інноваційна, інвестиційна, бюджетна, фіскальна, соціально-культурна політика).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Самойленко А.О. Інноваційно-інвестиційні, ресурсні та управлінські складові розвитку підприємств-учасників інтеграційних об'єднань: міжнародна колективна монографія / під заг. ред. К. Ф. Ковальчука. – Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2013. – 503 с. / А.О. Самойленко / п. 5.4. Самойленко А.О. Рух людських ресурсів на ринку праці України. – С. 371 – 389 (0,8 д.а.).

2. Самойленко А.О. Проблеми та тенденції формування соціально-інноваційної політики сталого розвитку держави, регіонів, підприємств: колективна монографія / під заг. ред. К. Ф. Ковальчука. – Павлоград: АРТ СИНТЕЗ-Т, 2014. – 352 с. / А.В. Ставицька, А.О. Самойленко / п. 5.2. Самойленко А.О. Інтелектуалізаційна складова міжнародного руху людських ресурсів в умовах глобалізаційного розвитку. – С. 196 – 208 (0,8 д.а., особисто автору – 0,5 д.а.: визначено інтелектуалізаційну компоненту в міжнародному русі людських ресурсів).

У наукових фахових виданнях:

3. Самойленко А.О. Розвиток форм міжнародного руху людських ресурсів у глобальному суспільстві / С.Е. Сардак, А.О. Самойленко // Економічний простір: зб. наук. пр. – Д.: ПДАБА, 2012. – № 66. – С. 42 – 50. (0,5 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: здійснено аналіз стану міжнародного руху людських ресурсів).

4. Самойленко А.О. Міжнародний рух людських ресурсів в контексті державного регулювання / А.О. Самойленко // Економіка та держава. – 2013. – № 12. – С. 96 – 100. (0,6 д.а.).

5. Самойленко А.О. Роль туризму в світовій економіці / А.О. Самойленко // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 20. – С. 72 – 76. (0,6 д.а.).

6. Самойленко А.О. Теоретико-методологічні аспекти інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів у глобальній економіці / А.О. Самойленко // Вісник Дніпропетровського університету. – Серія: Світове господарство і міжнародні економічні відносини. Вип. 6. – 2014. - № 10/2. – Т. 22. – С. 72 – 79. (0,6 д.а.).

**У наукових фахових виданнях,
зареєстрованих у міжнародних наукометричних базах даних:**

7. Samoilenko A.A. National Economies Intellectualization Evaluating in the World Economy / S.E. Sardak, A.A. Samoilenko // Економічний часопис-XXI (Scopus, EBSCOhost, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals Directory, C.E.E.O.L., InfoBase Index, RISC). – 2014. – № 9-10. – С. 4 – 7. (0,7 д.а., особисто автору – 0,5 д.а.: розраховано рівень інтелектуалізації національних економік).

8. Самойленко А.О. Оцінювання стану інтелектуалізації національної економіки України в умовах глобалізації / С.Е. Сардак, А.О. Самойленко // Бізнес-інформ (Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, РИНЦ, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, CiteFactor, Academic Journals Database, Research Bible, Соціонет, Open Academic Journals Index, GetInfo, BASE, OpenAIRE, SUNCAT Union Catalogue, COPAC Union Catalogue, J-Gate, Open Access Library, Scientific Indexing Services, Advanced Science Index, Академія Google, InfoBase Index, WorldCat). – 2014. – № 12. – С. 19 – 24. (0,7 д.а., особисто автору – 0,5 д.а.: здійснено аналіз стану інтелектуалізації регіонів національної економіки України).

В інших виданнях:

9. Самойленко А.О. Туризм – як форма міжнародного руху людських ресурсів / А.О. Самойленко // Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів (Дніпропетровськ, 17–18 лютого 2012 р.). – У 5 т. Дніпропетровськ: Біла К. О., 2012. – С. 96 – 98. (0,12 д.а.).

10. Самойленко А.О. Форми міжнародного руху людських ресурсів / С.Е. Сардак, А.О. Самойленко // Фінанси України: глобальні та національні імперативи розвитку: зб. наук. праць: Матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 31 березня 2012 р.). – Дніпропетровськ: «Інновація», 2012. – С. 363 – 365. (0,15 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: концептуалізовано ознаки форм міжнародного руху людських ресурсів).

11. Самойленко А.О. Теоретико-методологічні засади дослідження міграційних процесів / А.О. Самойленко // Друга хвиля економічної кризи: проблеми та шляхи вирішення: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 27–28 липня 2012 р.). – Київ: ГО «Київський економічний науковий центр», 2012. – С. 95 – 97. (0,19 д.а.).

12. Самойленко А.О. Міграція – як форма міжнародного руху людських ресурсів / А.О. Самойленко // Стратегія подолання економічної кризи: сутність та практичне застосування: зб. тез наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 24–25 серпня 2012 р.). – ГО «Центр економічних досліджень та розвитку». – Одеса: ЦЕДР, 2012. – С. 29 – 31. (0,16 д.а.).

13. Самойленко А.О. Туризм в умовах глобалізації: сьогодення і майбутнє / А. О. Самойленко // Економічна теорія та практика: сучасні погляди та концепти: XIV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 07–08 вересня 2012 р.). – Київ: Аналітичний центр «Нова Економіка», 2012. – С. 129 – 131. (0,16 д.а.).

14. Самойленко А.О. Україна в контексті світових міграційних процесів / А.О. Самойленко // Економіка ХХІ століття: теорія і практика: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 14–15 вересня 2012 р.). – Київ: ГО «Київський економічний науковий центр», 2012. – С. 108 – 110. (0,15 д.а.).

15. Самойленко А.О. Україна в контексті світових туристичних процесів / А.О. Самойленко // Економіка та управління: проблеми науки та практики: матеріали XIII Міжнар.наук.-практ. конф. (Львів, 28–29 вересня 2012 р.). – Громадська організація «Львівська економічна фундація». – Львів: ЛЕФ, 2012. – С. 52 – 53. (0,19 д.а.).

16. Самойленко А.О. Індекс людського розвитку як один основних показників рівня інтелектуалізації країни в світовому господарстві / А.О. Самойленко // Проблеми сталого розвитку економіки України в умовах інтеграційних процесів: матеріали доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород, 5 – 6 грудня 2014 р.) / За заг. ред.: М.М. Палінчак, В.П. Приходько. У 2-х частинах – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – Ч. 1. – С. 51 – 53. (0,16 д.а.).

17. Самойленко А.О. Стан інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів в Україні / А.О. Самойленко // Проблеми сучасної економіки: зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 13–14 лютого 2015 р.) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. – У 2-х частинах. – Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2015. – Ч. 2. – С. 23 – 26. (0,22 д.а.).

18. Самойленко А.О. Концептуалізація державної економічної політики інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів України / А.О. Самойленко // Стратегії економічного розвитку країн в умовах глобалізації: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 26-27 березня 2015 р.). – Видавництво ТОВ «ДГТ» Дніпропетровськ, 2015. – С. 104 – 106. (0,16 д.а.).

19. Самойленко А.О. Визначення пріоритетних форм інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів України / А.О. Самойленко // Розвиток національної економіки: теорія і практика: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 3-4 квітня 2015 р.). – Івано-Франківськ: 2015. – С. 220 – 221. (0,19 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Самойленко А. О. Глобальна інтелектуалізація міжнародного руху людських ресурсів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. –

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2016.

Досліджено інтелектуалізацію економічного розвитку та її глобальні імперативи, визначено інтелектуальний компонент міжнародного руху людських ресурсів, обґрунтовано форми та критеріальну оцінку інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів.

Здійснено компаративну оцінку стану інтелектуалізації національних економік, досліджено регулятивну інституалізацію міжнародного руху інтелектуальних ресурсів та змодельовано процеси інтелектуалізації.

Оцінено стан і структурні пропорції інтелектуалізації міжнародного руху людських ресурсів України, визначено економічні інструменти розвитку інтелектуального ресурсу України, концептуалізовано державну економічну політику регулювання міжнародного руху людських ресурсів України у контексті глобальної інтелектуалізації.

Ключові слова: глобалізація, інтелектуалізація, міжнародний рух, людські ресурси, міграція, туризм, транзитно-професійна діяльність, віртуальний рух, інтелектуальний ресурс, економічна політика.

АННОТАЦИЯ

Самойленко А.О. Глобальная интеллектуализация международного движения человеческих ресурсов. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2016.

Исследована интеллектуализация экономического развития и ее глобальные императивы, определен интеллектуальный компонент международного движения человеческих ресурсов, обоснованы формы и критериальная оценка интеллектуализации международного движения человеческих ресурсов.

Осуществлена компаративная оценка состояния интеллектуализации национальных экономик, исследована регулятивная институализация международного движения интеллектуальных ресурсов и смоделированы процессы интеллектуализации.

Оценены состояние и структурные пропорции интеллектуализации международного движения человеческих ресурсов Украины, определены экономические инструменты развития интеллектуального ресурса Украины, концептуализирована государственная экономическая политика регулирования международного движения человеческих ресурсов Украины в контексте глобальной интеллектуализации.

Ключевые слова: глобализация, интеллектуализация, международное движение, человеческие ресурсы, миграция, туризм, транзитно-профессиональная деятельность, виртуальное движение, интеллектуальный ресурс, экономическая политика.

ANNOTATION

Samoylenko A.A. Global Intellectualization of the International Movement of Human Resources. – Manuscript.

A thesis for the Academic Degree of Candidate of Economic Science in specialty 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman», Kyiv, 2016.

The thesis is devoted to theoretical generalization and development of scientific and methodical bases of global intellectualization the of human resources international movement which is a modern imperative of the world economy development.

Intellectualization of economic development and its global imperatives is studied, an intellectual component of the international movement of human resources is defined, the form and criterion assessment of intellectualization of the human resources international movement is grounded. It is determined that the content of the intellectualization of the human resources international movement, as the process of prioritizing of its knowledge component, the growth of educational and professional competence and achievements of individuals, which contributes to the development of their creative capabilities, improves labor productivity, economic potential and social status. The classification is suggested of forms of the international movement of human resources, when, along with the traditional signs of duration, distance, social structure, status, motives, legality and implications, the criterion of their actual territorial move is singled out, that is real international movement (migration, tourism, transit and professional movement) and virtual international movement (remote presence and remote work using ICT).

The comparative assessment of the state of national economies intellectualization is done, the regulatory institutionalization of the international movement of intellectual resources is studied and the processes of intellectualization are modeled. It is proved that countries vary greatly in the level of intellectualization, which, on the one hand, significantly affects the motives and directions of real and virtual international movement, and on the other hand, causes global economic, demographic, social and cultural threats and determines the development of individual measures of the economic regulation of the human resources international movements for groups of countries of the world.

To study the level of intellectualization of Ukraine, significant differences in regional and economic structure of the national economy are identified, in terms of scientific and practical activity, the composition of the producing entities, financing and results. Accordingly, it is proved that the optimization of the national economy requires the balancing of the level of intellectualization of regions and structural reformation. For the development of Ukrainian intellectual resource in the context of globalization, it is expedient to continue the state monitoring of the processes of the international movement, strengthen the protection of intellectual property, improve motivation of the national human resources development, promote further development of international cooperation, intellectual immigration and re-emigration.

The optimization of state economic policy, regulation of international movements of human resources require conceptual certainty of structural elements: principles

(scientific character, universality, non-discrimination, social justice, transparency, international adaptability), international movement of human resources (migration, tourism, transit and professional, virtual and international movement), scientific and methodological basis for regulation (scientific research, monitoring, concept, strategy), regulatory basis for regulation (codes, laws, decrees, resolutions, orders, instructions), regulatory authorities (ministries, national commissions, departments, committees, agencies, foundations, inspections), spheres (foreign economic, research and education, innovation, investment, budget, fiscal and social and cultural policy).

Keywords: globalization, intellectualization, international movement, human resources, migration, tourism, transit and professional activity, virtual movement, intellectual resources, economic policy.

Підписано до друку 10.03.2016 р. Зам. № 155.
Формат 60x90 1/16. Папір офсетний. Друк – ризографія.
Наклад 100 прим. Ум. друк. арк. 0,9.
Друк «ЦП «КОМПРИНТ», Свідоцтво ДК №4131, від 04.08.2011 р.
м. Київ, вул. Предславинська, 28
528-05-42, 067-209-54-30
email: komprint@ukr.net